

УДК: 94:327.54(4)"19"

DOI: 10.33402/nd.2022-10-107-115

Григорій РІЙ

доктор філософії з галузі «Гуманітарні науки»

викладач кафедри всесвітньої історії

Київського університету ім. Б. Грінченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1608-0960>

e-mail: grygoriy.riy@gmail.com

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ

**(на прикладі Антибільшовицького блоку народів
як складової транснаціональної антикомуністичної мережі)**

Проаналізовано поняття «транснаціоналізму» та транснаціональних підходів до історіописання. Дано визначення поняттю «транснаціональна історія» і проаналізовано відмінність від історичної компаративістики й досліджень культурних трансферів. Представлено історичний розвиток цих понять та їхній можливий вплив на зміну парадигми історичних досліджень у підходах до досліджень української історії ХХ ст.

Проаналізовано, як використання транснаціональних підходів може вплинути на дослідження тем українського визвольного руху на прикладі Антибільшовицького блоку народів, до складу якого в 1946 р. увійшло понад десяток еміграційних національних організацій. Зазначено, що блок виник з ініціативи бандерівського крила Організації українських націоналістів, члени якої протягом попередніх кількох десятиліть розвивали ідеологічну доктрину спільної боротьби поневолених народів і налагоджували контакти з національними рухами в роки Другої світової війни у середині Радянського Союзу, а по закінченні – серед еміграційних організацій Східної Європи, країни яких потрапили до комуністичної сфери впливу.

Узагальнено історію АБН – східноєвропейського антикомуністичного об'єднання часів «холодної війни» – як складову транснаціональної антикомуністичної мережі. Визначено критерії, за якими до вивчення історії АБН можна застосовувати транснаціональні підходи, зокрема використання в його ідеології транснаціональних понять «права націй на самовизначення» й «антикомунізму», а також діяльність у сфері міжнародних недержавних організацій (INGO).

Крім того, наголошено, що використовувати транснаціональні підходи можна ще й через історичний період, у якому діяв блок. Зазначено, що саме в час біполярного світового ідеологічного протистояння набули поширення транснаціональні ідеї, а недержавні організації – впливовості, зокрема у громадському секторі західних демократій, і це дало змогу блоку проводити активну публічну діяльність у середовищі національних діаспор на Заході, активно використовуючи антикомуністичні гасла й апелюючи так до СРСР і комуністичних урядів у країнах Східної Європи.

Ключові слова: транснаціональна історія, АБН, «холодна війна», український визвольний рух, ОУН(б).

Ревізіонувати спосіб написання історії України намагалися давно. Ще в 1995 р. американський історик-україніст Марк фон Гаген (Mark von Hagen) запитував: «Чи має Україна історію?»¹. Таким риторичним запитанням автор намагався заохотити тодішніх українських науковців до використання нових методів написання історії. Наприклад, почати розглядати історію України крізь призму історії Східної Європи із застосуванням методів компаративістики (дослідник навіть називає українську історію лабораторією компаративістики). Стаття вийшла друком в американському «*Slavic Review*». Кількома роками раніше, в 1991 р., у впливовому серед істориків журналі «*American Historical Review*» вийшов спеціальний номер, присвячений питанню застосування транснаціонального підходу до вивчення американської історії. Серед багатьох американських дослідників новий підхід деякий час продовжував асоціюватися з компаративістикою (*comparative history*) та використовувався як своєрідна «зброя» в боротьбі з концепцією американської винятковості (*American exceptionalism*)². Відчутно, що М. фон Гаген, у момент написання статті перебував під впливом сучасних йому тенденцій розвитку американської компаративістики.

У 2008 р. австрійський історик-україніст Андреас Каппелер (Andreas Kappeler) також наголошував на важливості залучення транснаціональних підходів до написання історичних досліджень, однак зауважував, що такий транснаціональний поворот поки зарано впроваджувати в українській історіографії, яка ще не зовсім відокремилася від радянського, польського чи російського національного й імперського гранд-нарративу, що домінував століттями до того³. Слідом за ними Георгій Касьянов і Філіп Тер (Philipp Ther) називають українську історію вже лабораторією транснаціональної історії⁴. В однойменному збірнику автори пропонують вирішити проблему історіописання в Україні за допомогою залучення транснаціональних підходів. На необхідності зміни парадигми української історіографії наголошує й Сергій Плохій. У статті «Якої історії потребує сучасна Україна?»⁵ автор зауважує, що лише переосмислення української історії дасть можливість інтегрувати українське минуле в історію Східної Європи та всього континенту.

Однак чи справді транснаціональні підходи можуть стати «панацеєю» і змінити парадигму національного нарративу в нашій історичній науці загалом? Чи може цей підхід стати дієвим для заповнення «білих плям» нашої історії? Мета статті – на основі історії Антибільшовицького блоку народів (АБН), застосовуючи метод

¹ Hagen von Mark. Does Ukraine Have a History? *Slavic Review*. 1995. Vol. 54. Issue 3. P. 658–673.

² Bartolome Y. C. Transnational history. What lies behind the label? Some reflections from the Early Modernist's point of view. *Culture & History. Digital Journal*. 2014. Vol. 3. No 2. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Transnational-history.-What-lies-behind-the-label-Casalilla/ed58a370b-2beeb7f0c2c1f3c89938031369deac3>

³ A Laboratory of Transnational History Ukraine and Recent Ukrainian Historiography / ed. by G. Kasianov, P. Ther. Budapest: New York: Central European University Press, 2009. P. 51–81.

⁴ Ibid.

⁵ Плохій С. Якої історії потребує сучасна Україна? *Український історичний журнал*. 2013. № 3. С. 4–12.

case-study, показати, як транснаціональні підходи до історіописання можуть змінювати усталені національні наративи та використовуватися під час дослідження тематики українського визвольного руху.

Поняття «транснаціональність» – похідне від «транснаціональний» і «транснаціоналізм». У політології та суміжних дисциплінах «транснаціональний» переважно використовується на позначення організацій, що працюють за межами державних кордонів і діють незалежно від традиційних державних органів. Уперше цей термін вжито на лекції німецького філолога Георга Куртіуса (Georg Curtius) у Лейпцизькому університеті в 1862 р. У ній дискутувалася тема транснаціональних мовних родин, що охоплювали певні національні мови. А 1868 р. у «Princeton Review» вийшла анонімна англійська стаття з покликаннями на лекцію Куртіуса про те, що «кожна мова є принципово чимось транснаціональним»⁶. Потім термін було вжито в есе американського дослідника Рендольфа Борна (Randolph Bourne) «Транснаціональна Америка» («Trans-National America»), що з'явилося в «Atlantic Monthly»⁷. У праці обговорено питання міграції й ідентичності у США.

Оксфордський словник із географії визначає такі аспекти транснаціональності: міжнародна співпраця на рівні позадержавно-державному; співпраця не лише зі сусідніми країнами, а й із регіонами, які страждають від подібних труднощів і проблем; стосується транснаціонального регіону, наприклад, Балтійського моря.

Поняття «транснаціоналізм» виникає значно швидше. Саме за часів революцій кінця XVIII – початку XIX ст. з'явилися такі явища, як рух проти рабства, робітничий рух і рух за права жінок. Розвиток засобів масової інформації (ЗМІ) зробив із них глобальні наративи. Вже в час Першої світової війни маємо два приклади – ленінський (побудова світового комуністичного суспільства) та вільсонівський (право націй на самовизначення) транснаціоналізм⁸. Тобто тут ідеться більше про транснаціональні ідеї, що становлять основу для транснаціоналізму. Поняття «транснаціоналізму» вперше помітили у праці публіциста Нормана Енджела (Norman Angell) «Плоди перемоги» («The Fruits of Victory») 1921 р. Він використовував терміни «транс-нація» та «транс-націоналізм» для опису сучасної йому світової економічної інтеграції. Знову поняття «транснаціональність» з'являється вже в період «холодної війни» у праці Роберта О. Кохейна (Robert O. Keohane) і Джозефа С. Найя (Joseph S. Nye) «Транснаціональні відносини і світова політика» в 1971 р. Транснаціоналізм автори описують як контакти, коаліції та взаємодії через державні кордони і висувують твердження про те, що транснаціональні відносини треба розглядати як такі, де хоча б один з учасників є недержавним актором⁹.

В академічній історії вперше термін «транснаціональний» було використано в роботі Лоренса Вейсі (Laurence Veysey) 1979 р. у контексті історії США, однак великого розголосу це вживання тоді не набуло. Лише за 10 років американський

⁶ Macdonald S. Transnational history: a review of past and present scholarship. URL: https://www.ucl.ac.uk/centre-transnational-history/objectives/simon_macdonald_tns_review

⁷ Ibid.

⁸ P. von Eschen. Locating The Transnational in the Cold War. *The Oxford Handbook of Cold War* / ed. by R. H. Immerman and P. Goedde. Oxford, 2013. P. 452–468.

⁹ Macdonald S. Transnational history...

історик Акіра Іріє (Akira Iriye)¹⁰ почав серйозно розглядати транснаціональні підходи до написання історії, а його фраза про своєрідний «транснаціональний поворот» в історичних дослідженнях у 1990-ті роки вважається такою, що підняла «транснаціональну історію» на академічний рівень дискусії.

Паралельно у Європі німецькі та французькі історики почали використовувати транснаціональний підхід до дослідження концепту культурних трансферів (переважно концентрувалися на культурних трансферах між Німеччиною і Францією упродовж XVIII ст.), а також до поняття «сплутаності» (*entanglement*), які відтоді стали притаманні ідеї транснаціональної історії¹¹.

Отже, у 1990-х роках у світовій історичній науці виокремили два основні підходи до використання транснаціональних інструментів в історичних дослідженнях: перший виник в Америці й був пов'язаний із компаративістською історією, другий – у Європі разом із дослідженнями культурних трансферів. Як наслідок такого досить складного й заплутаного розвитку, на сьогодні вчені пропонують кілька дефініцій на позначення «транснаціональної історії».

Одне з них ще в 1990-х роках запропонував А. Іріє: «Транснаціональна історія може бути визначена як вивчення рухів та сил, що перетинають державні кордони»¹². Деталізував це визначення Бартоломе Юн Касалія (Bartolomé Yun Casalilla): «... транснаціональна історія може бути визначена як підхід до минулого, що надає перевагу аналізу обмінів та взаємних переміщень через кордони, будь-то політичний, релігійний, етнічний та інші, і який стосується взаємного сприйняття та міжнародних соціальних відносин та міграційних рухів...»¹³.

Часто транснаціональну історію можна розуміти як «парасольку», що охоплює й запозичує низку ідентичних підходів із суміжних дисциплін. На думку австрійського історика Ф. Тера, транснаціональна історія – це нова парадигма, що зосереджується на відносинах між культурами, суспільствами або групами суспільств і спеціально виходить за межі однієї культури або країни¹⁴. Тому, використовуючи термін «транснаціональний», ми намагаємося виокремити підхід до історії, який наголошує на ідеологічних, культурних, економічних та соціальних зв'язках між різними людьми, що належать або перебувають у різних уявних громадах.

На думку Кірана Клауса Пателя (Kiran Klaus Patel), транснаціональним може бути кожен підхід і тема, що виходить за межі національно-державної структури території або суспільства, хоча й бере до уваги постійний потужний вплив нації. Тому «транснаціональна історія» передбачає аналіз явищ, які перевершують нації та національні держави, що охоплюють їхні територіальні межі й кордони. Транснаціональна історія у такий спосіб намагається дослідити взаємозв'язок і переміщення через кордон, а та-

¹⁰ Iriye A. The Internationalization of History. *American Historical Review*. 1989. Vol. 94. No 1. P. 1–10.

¹¹ Bartolome Y. C. Transnational history...

¹² Iriye A. Transnational History. *Contemporary European History*. 2004. No 13. P. 211–222.

¹³ Bartolome Y. C. Transnational history...

¹⁴ A Laboratory of Transnational History Ukraine and Recent Ukrainian Historiography / ed. by G. Kasianov, P. Ther. Budapest; New York: Central European University Press, 2009. P. 81–114.

кож режими потоків, які можуть виникнути внаслідок цих переміщень. Це, очевидно, охоплює аналіз процесів, які контролюють та обмежують транснаціональні потоки¹⁵.

Отже, транснаціональна історія – це підхід до вивчення історії, який відзначає ідеологічні, культурні, економічні й соціальні сплетіння між різними суспільствами, групою суспільств чи культурами через державні або національні кордони з урахуванням постійного й потужного впливу нації.

Можна впевнено констатувати, що період «холодної війни» дав найбільший поштовх розвитку транснаціональної історії. Транснаціональні підходи почали застосовуватись у дослідженнях з історії захисту довкілля, історії прикордонних земель (*borderlands history*), історії прав людини, постколоніальних студій і багатьох інших. Сюди також можна віднести історію неурядових організацій (NGO – *non-governmental organization*). Відповідно історію їхньої діяльності почали розглядати саме з транснаціональних позицій, значною мірою це стосується міжнародних неурядових організацій (INGO – *international non-governmental organizations*).

Ще однією ідеєю, що набула розвитку в період «холодної війни» та привела до створення низки міжнародних неурядових організацій, став антикомунізм. На думку Люка ван Донгена (Luc van Dongen) та інших дослідників, «антикомунізм» треба розглядати з таких двох позицій: хронологічної – як феномен «холодної війни», що втратив значення наприкінці 1980-х років, та організаційної¹⁶.

Антикомуністичні організації виникли ще після більшовицької революції 1917 р. Велика кількість емігрантів із Російської імперії між 1917 р. і 1923 р. дала поштовх антикомуністичному рухові в Європі та США. Проте вже в період «холодної війни» такі розвивалися не тільки у Європі (особливо в Східній), а й у Латинській Америці й Азії як відповідь на утворення там комуністичних режимів. Із часом вони спочатку організаційно оформилися в окремі міжнародні неурядові інституції, а в 1967 р. об'єдналися у Світову антикомуністичну лігу (WACL – *World AntiCommunist League*).

АБН виник у 1946 р. саме як міжнародне неурядове об'єднання та діяв у площині недержавних акторів міжнародних відносин, тому його історія більше транснаціональна, ніж міжнародна. Адже, якщо міжнародні відносини – це відносини між націями на політичному чи стратегічному рівнях, то транснаціональні – серед індивідів (недержавних акторів) і їхніх спільнот¹⁷. Відповідно АБН можна характеризувати саме як транснаціональну недержавну організацію. До нього входило 19 національних організацій Східної Європи й Азії, переважно емігрантські середовища. Деякі з них представляли різні напрями боротьби своїх народів проти комунізму. Яскравим свідченням є те, що деякі нації мали по два представництва (наприклад, чехи, угорці, українці). Тобто це об'єднання було регіональним і створеним націями Східної Європи та частково Середньої Азії.

¹⁵ Patel K. K. An Emperor without Clothes? The Debate about Transnational History Twenty-five Years on. *Histoire-Politique*. 2015. 1 January. No 26. URL: https://www.histoire-politique.fr/documents/26/pistes/pdf/HP26-Pistesetdebats_Kiran_Patel_def.pdf

¹⁶ Roulin Stefanie, Scott-Smith Giles, Dongen van Luck. *Transnational Anti-Communism and the Cold War*. Palgrave Macmillan, 2014. P. 3–7.

¹⁷ Goedde P. Power, Culture, and the Rise of Transnational History in the United States. *The International History Review*. 2017. 14 February. URL: <https://doi.org/10.1080/07075332.2017.1284142>

АБН, як і будь-яка неурядова організація (тут не беру до уваги сучасних терористичних), не мав прямого (опосередкованого) впливу на міжнародні відносини чи політику національних держав. Відповідно не міг бути суб'єктом міжнародних відносин і формувати порядок денний. Політика блоку формувалася під впливом тих умов й обставин, які від нього не залежали.

До Корейської війни 1950–1953 рр., як стверджує А. Іріє, будь-яка подія радянсько-американської конфронтації більше стосувалася Європи й була подібною на внутрішньозахідну війну, ніж глобальний конфлікт, мається на увазі, що головні події більше стосувалися Європи, ніж інших частин світу. Корейська війна була громадянською, що переросла в міжнародний конфлікт, бо США і СРСР трактували її як початок більш серйозного глобального конфлікту. Після цього багато колишніх європейських колоній і протекторатів в Азії та на Близькому Сході здобули незалежність. Деякі постколоніальні держави вибрали розвивати більш тісні відносини з тією чи тією стороною у глобальній «холодній війні», поки інші залишалися нейтральними, проголосивши себе «країнами третього світу». Тому двосторонні напруження в Європі переросли в щось ширше і близьке до глобального протистояння лише тоді, коли світ перейшов у постколоніальну стадію¹⁸.

Розглядаючи структуру АБН, можна констатувати, що організаційне оформлення закінчилося 1954 р. із прийняттям змін до статуту. Це дало змогу почати широку міжнародну діяльність, зокрема через встановлення контактів з іншими антикомуністичними рухами (азійськими й латиноамериканськими), що зробило АБН транснаціональною організацією.

Можливість використання транснаціональних підходів до історії цієї організації пояснюється і варіативністю тем, що спровокувала їхню активність у минулому. Зокрема, це стосується не лише дослідження історії АБН як INGO, адже «транснаціоналізм», на переконання Патрісії Клавін (Patricia Clavin), – це найперше про людей: соціальні простори, у яких вони мешкають, мережі, які формують, та ідеї, якими обмінюються¹⁹. Також «міжнаціональні й міжкультурні біографії є прикладом транснаціональної історії. Крос-ідеологічні та крос-релігійні стики й обмін знаннями або культурними практиками між різними соціальними групами, поза сумнівом, – ще один прекрасний приклад тієї чи тієї транснаціональної історії...»²⁰, – пише А. Іріє. Крім цього, АБН формувався із різних емігрантських середовищ на територій чужих державних формацій, а спілкування з рідними територіями відбувалося через кордон, що ще більше посилює тезу про те, що транснаціональні підходи можуть подати ширший контекст дослідження.

З їхньою допомогою також можна й переглянути дискусійні сторінки нашого минулого. Наприклад, відомо, що АБН постав саме завдяки активній діяльності бандерівського крила ОУН (Організації українських націоналістів) під час і після Другої світової війни. Представникам ОУН(б) вдалося успішно реалізувати транснаціональну ідею антикомуністичної боротьби на теренах Східної Європи. Фактично

¹⁸ Iriye A. Historicizing the Cold War. *The Oxford Handbook of the Cold War* / ed. by R. H. Immerman and P. Goedde. Oxford: OUP, 2013. P. 16–30.

¹⁹ Macdonald S. Transnational history...

²⁰ Iriye A. Excerpt from *Global and Transnational History: The Past, Present, and Future*. *Journal of Transnational American Studies*. 2013. Vol. 5. Issue 1. URL: <https://escholarship.org/uc/item/2p07m4pb>

до середини 50-х років ХХ ст. вони створили найбільшу антикомуністичну мережу в Європі і відповідно стали впливовим гравцем у світовому антикомуністичному русі.

Видається дещо дивним те, що українські націоналісти почали використовувати не зовсім притаманні їм ідеї. Однак тут потрібно зауважити: вони були представниками українського національного руху, а також активно пропагували право націй на самовизначення для поневолених народів. Тут ідеться радше про те, що «ворог мого ворога мій друг», тобто все, що могло «нашкодити» чи зруйнувати комуністичну імперію, керівництво ОУН(б) використовувало і вбачало в цьому позитив.

Можна також стверджувати, що транснаціональні ідеї негативно впливають на розвиток імперій – часто саме вони ставали рушієм процесів руйнування імперських систем. Тому використання представниками українського націоналізму транснаціональних ідей у період «холодної війни» – цілком виправдане, адже це давало можливість протистояти комуністичній імперії.

Транснаціональні підходи до написання історії України справді можуть змінити її парадигму. Вони дають змогу розширити діапазон наукових пошуків і досліджень, а також «вплетуть» українську історію в ширший контекст східноєвропейських та європейських наративів. Транснаціональна історія уможливує переосмислення просторових відносин в історичному контексті. Транснаціональні підходи не конфліктують за суттю зі «старими» національними, а лише змінюють акцент. Це, по суті, дає змогу не роздумувати над складним питанням, як змінити український національний наратив із «*nation-state back in*» на «*nation-state back out*»²¹, як це пропонував М. фон Гаген, а залишити «*nation-state turn on*» як вагому складову будь-якого транснаціонального підходу. Однак проблема в тому, що зараз наша країна перебуває на етапі становлення національної держави, а термін «транснаціональний» переважно використовується в сучасних західних суспільствах, у яких національні держави складають основний сценарій дослідження. Тому наша історична наука при впровадженні транснаціонального підходу повинна не випускати з фокусу його національну складову.

Транснаціональна історія дає можливість диверсифікувати теми для досліджень. Історія такої невеликої емігрантської організації, як АБН, яка, по суті, не мала жодного впливу на розвиток міжнародних відносин і проіснувала всього трохи більше 40 років, дає цілий спектр тем для досліджень, що можуть повністю змінити наші попередні погляди на історію цієї організації. Наприклад, якщо взяти ширший контекст Східної Європи, то український національний рух, який в АБН представляла ОУН(б), зміг очолити цілий антикомуністичний рух у Східній Європі й так протистояти комуністичній імперії. Подібну роль до цього в Російській імперії виконував польський національний рух, а в Австрійській – угорський.

²¹ Hagen von Mark. Does Ukraine Have a History? P. 658–673.

REFERENCES

- Bartolome, Y. C. (2014). Transnational history. What lies behind the label? Some reflections from the Early Modernist's point of view. *Culture & History. Digital Journal*, 3 (2). Retrieved from <https://www.semanticscholar.org/paper/Transnational-history.-What-lies-behind-the-label-Casalilla/ed58a370b2beeb7f0c2c1f3c89938031369deae3> [in English].
- Goedde, P. (2017, February 14). Power, Culture, and the Rise of Transnational History in the United States. *The International History Review*. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/07075332.2017.1284142> [in English].
- Iriye, A. (1989). The Internationalization of History. *American Historical Review*, 94 (1), 1–10 [in English].
- Iriye, A. (2004). Transnational History. *Contemporary European History*, 13, 211–222 [in English].
- Iriye, A. (2013). Excerpt from Global and Transnational History: The Past, Present, and Future. *Journal of Transnational American Studies*, 5 (1). Retrieved from <https://escholarship.org/uc/item/2p07m4pb> [in English].
- Iriye, A. (2013). Historicizing the Cold War. In R. H. Immerman, P. Goedde (Eds.), *The Oxford Handbook of the Cold War* (pp. 16–30). Oxford: OUP [in English].
- Kasianov, G., & Ther, P. (Eds.). (2009). *A Laboratory of Transnational History Ukraine and Recent Ukrainian Historiography*. Budapest: New York: Central European University Press [in English].
- Macdonald, S. (2013). Transnational history: a review of past and present scholarship. *UCL*. Retrieved from https://www.ucl.ac.uk/centre-transnational-history/sites/centre-transnational-history/files/simon_macdonald_tns_review.pdf [in English].
- Patel, K. K. (2015, January 1). An Emperor without Clothes? The Debate about Transnational History Twenty-five Years on. *Histoire-Politique*, 26. Retrieved from https://www.histoire-politique.fr/documents/26/pistes/pdf/HP26-Pistesetdebats_Kiran_Patel_def.pdf [in English].
- Plokhii, S. (2013). Yakoi istorii potrebuie suchasna Ukraina? *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 3, 4–12 [in Ukrainian].
- Roulin, S., Scott-Smith, G., & van Dongen, L. (2014). *Transnational Anti-Communism and the Cold War*. Palgrave Macmillan [in English].
- von Eschen, P. (2013). Locating The Transnational in the Cold War. In R. H. Immerman, P. Goedde (Eds.), *The Oxford Handbook of the Cold War* (pp. 452–468). Oxford: OUP [in English].
- von Mark, H. (1995). Does Ukraine Have a History? *Slavic Review*, 54 (3), 658–673 [in English].

Hryhorii RII*PhD (Humanities)**Lecturer at the Chair of World History**B. Grinchenko Kyiv University**ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1608-0960>**e-mail: grygoriy.riy@gmail.com*

**TRANSNATIONAL APPROACHES TO STUDYING
THE HISTORY OF THE UKRAINIAN LIBERATION MOVEMENT
(on the example of the Anti-Bolshevik Bloc of Nations as part of the transnational anti-
communist network)**

The study analyzes the concepts of «transnationalism» and transnational approaches to historiography. The concept of «transnational history» is defined, and the difference between it and historical-comparative studies is explored. Also, there are presented the historical development of these concepts and their possible influence on the paradigm shift of historical research in the Ukrainian history of the 20th century.

The author determined how using transnational approaches can influence the research of the Ukrainian liberation movement. For instance, the Anti-Bolshevik Bloc of Nations (ABN) in 1946 included more than a dozen national emigration organizations. The bloc was initiated by the Bandera wing of the Organization of Ukrainian Nationalists, whose members through decades had developed the ideological doctrine of the unification of the subjugated nations and established contacts with national movements in the Soviet Union during World War II and, after the war ended, among emigrant organizations of Eastern Europe. In contrast, in their home countries, communist regimes were established.

The author considered the history of the ABN – the Eastern European anti-communist organization of the Cold War – as part of a transnational anti-communist network. The criteria according to which transnational approaches can be applied to studying the history of ABN are defined. This is, in particular, the use in the ideology of the ABN of transnational concepts of «right of self-determination for nations» and «anti-communism», as well as, activities in the field of International Non-Governmental Organization – INGO.

In addition, the author argued that the use of transnational approaches can also be through the historical period in which the bloc operated. It was during the bipolar world ideological confrontation that transnational ideas became widespread and non-governmental organizations gained influence, particularly in the public sector of Western democracies. This allowed the bloc to pursue active public activities among national diasporas in the West, actively using anti-communist slogans and thus appealing to the USSR and communist governments in Eastern Europe.

Keywords: transnational history, ABN, the Cold War, the Ukrainian liberation movement, Organization of Ukrainian Nationalists.